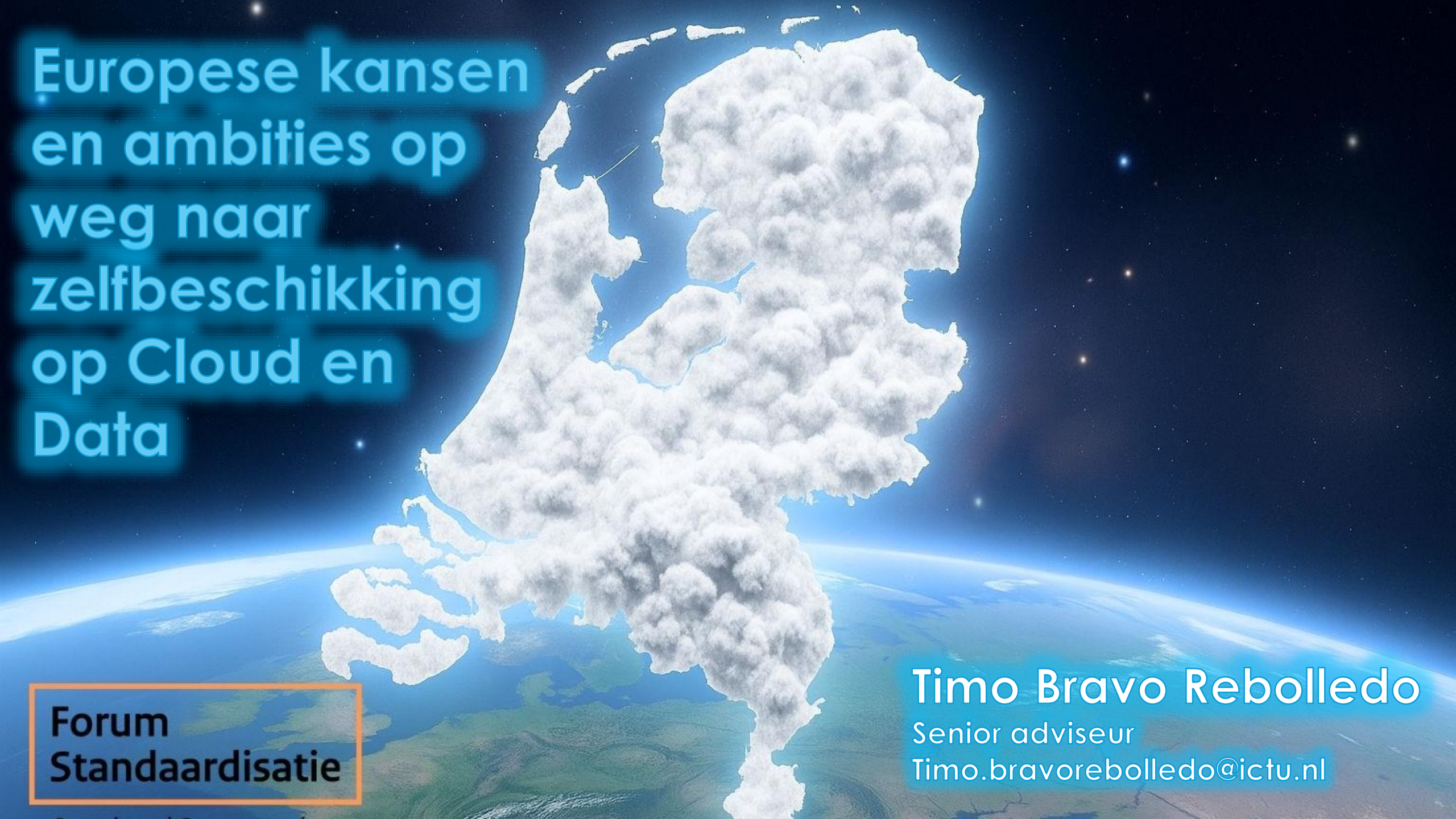

Europese kansen en ambities op weg naar zelfbeschikking op Cloud en Data

Forum
Standaardisatie

Timo Bravo Rebolledo

Senior adviseur

Timo.bravorebolledo@ictu.nl

ICTU

REALISATIE
IBDS

TIMO BRAVO
REBOLLEDO

ICTU

Forum
Standaardisatie

Standaard Samenwerken

REALISATIE
IBDS

**Europese
Digitaliseringswetgeving**

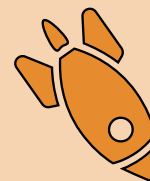
**Europese
ontwikkelingen**

**Wat zien we
om ons heen?**

**Om ons heen
kijken**

**Aan boord
stappen**

**Bijkomen en
napraten**

**Forum
Standaardisatie**

Standaard Samenwerken

ICTU

**REALISATIE
IBDS**

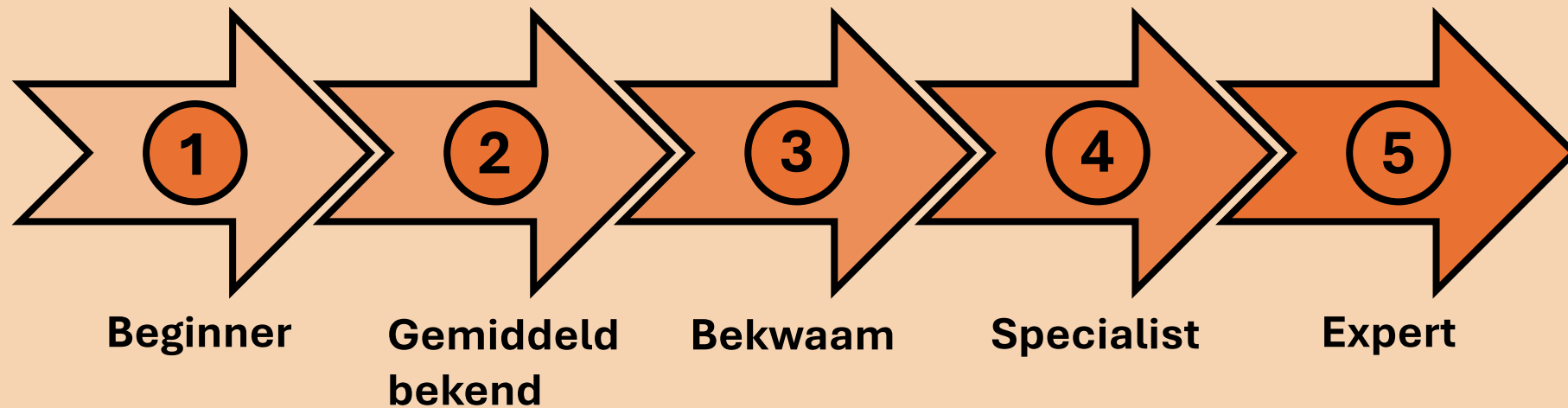
PARTICIPANT

ADVISORY

INFORMATION OVERLOAD

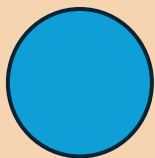
Aan boord stappen

Met Europese ontwikkelingen ben ik :

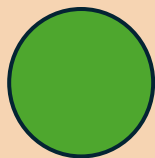

**Aan boord
stappen**

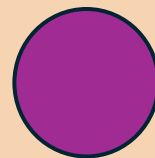
**Vind je dat de Europese Unie voldoende doet om
digitale soevereiniteit te waarborgen?**

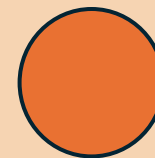
**Nee, veel
te weinig**

**Nee, iets
te weinig**

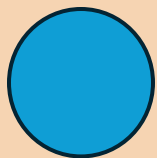
**Ja,
genoeg**

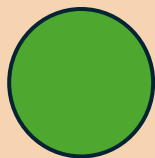
**Ja, meer
dan genoeg**

Aan boord stappen

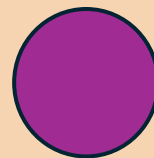
**Wat zou voor jou de hoogste prioriteit moeten zijn
voor digitale soevereiniteit?**

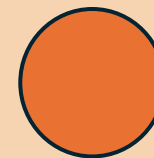
**Databescherming
en privacy**

**Economische
onafhankelijkheid**

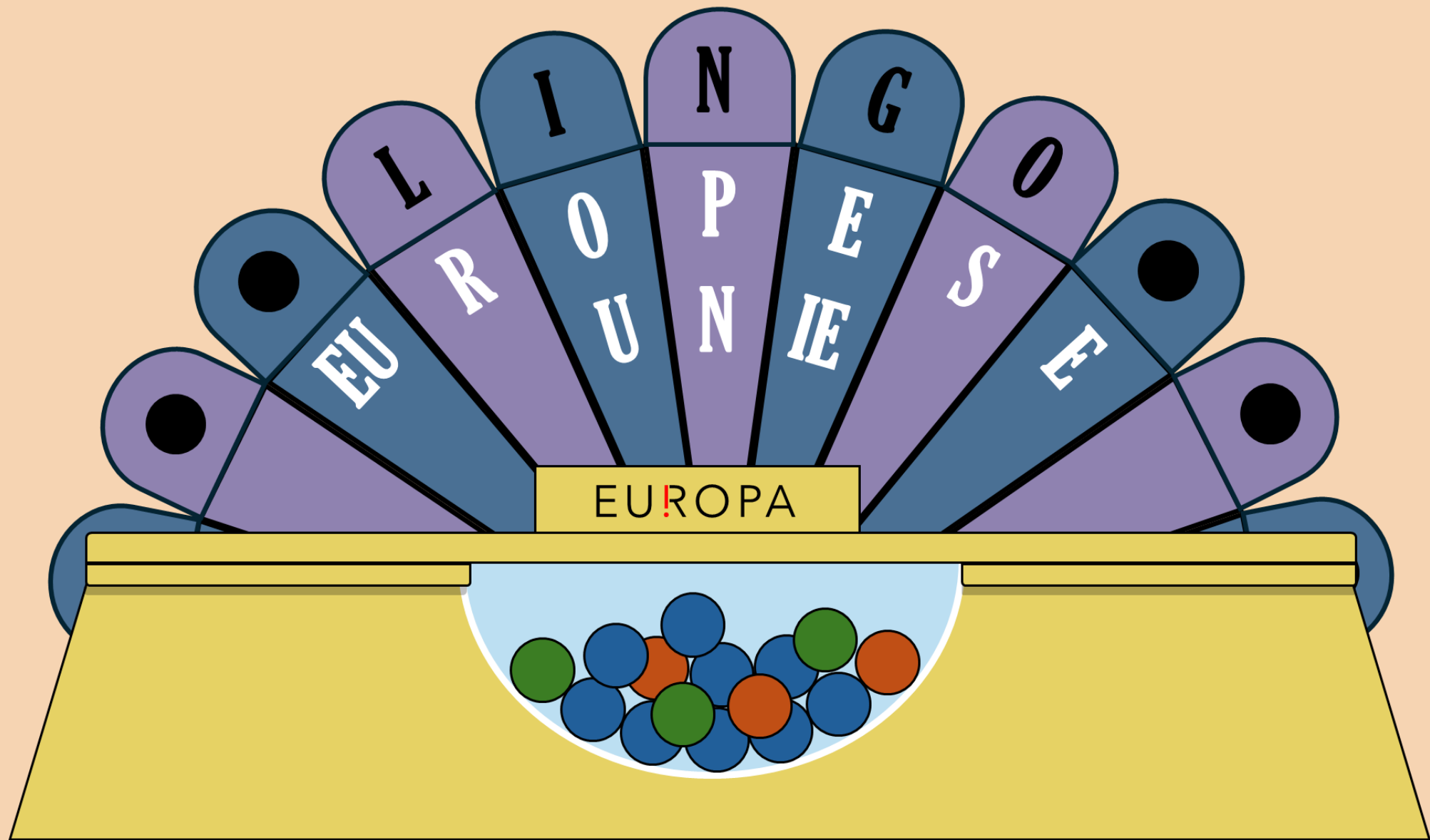
**Technologische
innovatie**

**Wettelijk kader
en handhaving**

Europese Digitaliseringswetgeving

(EU) 2018/1725 (EU) 2000/31/EG (EU) 2019/1024 (EU) 2023/2843 (EU) 2001/29/EG
(EU) 2018/1724 (EU) 2022/2555 (EU) 2019/1024 (EU) 2023/1114 (EU) 1025/2012 (EU) 2011/83/EU
(EU) 2011/24/EU (EU) 2022/2555 (EU) 2018/1807 (EU) 2015/2366 (EU) 2015/2120
(EU) 2016/679 (EU) 2024/2847 (EU) 2015/2366 (EU) 2015/2120 (EU) 2016/680
(EU) 2016/680 (EU) 2016/943 (EU) 910/2014 (EU) 2019/770 (EU) 2025/327
(EU) 2023/1781 (EU) 2022/1463 (EU) 2021/695 (EU) 2019/770 (EU) 2025/327
(EU) 2023/2844 (EU) 2022/1463 (EU) 2021/695 (EU) 2019/770 (EU) 2025/327
(EU) 2022/2557 (EU) 2002/58/EG (EU) 2019/1150 (EU) 2025/516
(EU) 2024/1689 (EU) 2016/681 (EU) nr. 716/2013 (EU) 2025/518
(EU) 2019/1937 (EU) 2019/882 (EU) 2018/643 (EU) 2025/655 (EU) 2025/512 (EU) 2023/2854
(EU) 2016/1148 (EU) 2019/881 (EU) 2025/653 (EU) 2024/1183 (EU) nr. 80/2009 (EU) 2025/454
(EU) 2002/59/EG (EU) 2025/872 (EU) 2025/849 (EU) nr. 1406/2002 (EU) 2025/306 (EU) 2022/2065
(EU) 2025/846 (EU) 2025/849 (EU) nr. 1406/2002 (EU) 2025/306 (EU) 2022/2065
(EU) 2022/868 (EU) 2022/1925 (EU) 2022/869 (EU) 2018/1808 (EU) 2022/991 (EU) 2024/2982
(EU) nr. 656/2014 (EU) 2024/2979 (EU) 2022/2554
(EU) 2024/482 (EU) 2024/2977 (EU) 2024/903 (EU) 2019/773 (EU) 2024/2145
(EU) 2024/2980 (EU) 2022/423 (EU) 2022/2380

Standaard Samenwerken

(EU) 2018/1725

Single Digital Gateway

(EU) 2000/31/EG

Open Data Richtlijn

(EU) 2023/2843

(EU) 2001/29/EG

Europese Normalisatie

(EU) 2011/83/EU

Algemene Verordening
Gegevensbescherming

(EU) 2018/1807

(EU) 2023/1114

(EU) 2015/2366

(EU) 2015/2120

(EU) 2016/680

(EU) 2016/943

(EU) 2024/2847

eIDAS verordening

(EU) 2019/770

European Health Data Space
verordening

(EU) 2016/680

(EU) 2023/2844

(EU) 2022/1463

(EU) 2021/695

Platform to Business
richtlijn

(EU) 2016/2102

(EU) 2025/516

(EU) 2022/2557

(EU) 2002/58/EG

Artificiële Intelligentie
verordening

(EU) 2024/1689

(EU) 2016/681

(EU) nr. 716/2013

(EU) 2025/518

Data verordening

(EU) 2019/1937

(EU) 2019/882

(EU) 2016/1148

(EU) 2018/643

(EU) 2025/655

(EU) 2025/512

(EU) 2015/751

(EU) 2025/454

Cybersecurity verordening

(EU) 2002/59/EG

(EU) 2025/653

eIDAS-2 verordening

(EU) nr. 80/2009

Digitale Diensten
verordening

(EU) 2025/872

(EU) nr. 1406/2002

(EU) 2025/306

(EU) 2022/991

(EU) 2024/2982

(EU) 2025/846

(EU) 2025/849

Digitale Markten
verordening

(EU) 2022/1925

(EU) 2022/869

(EU) 2018/1808

(EU) 2024/2979

Datagovernance verordening

(EU) nr. 656/2014

Digitale operationele
veerkracht financiële sector

(EU) 2022/2554

(EU) 2024/2977

(EU) 2024/482

(EU) 2024/2980

Interoperabel Europa
verordening

(EU) 2024/903

(EU) 2022/423

(EU) 2019/773

(EU) 2022/2380

(EU) 2024/2145

ICTU

Forum
Standaardisatie

Standaard Samenwerken

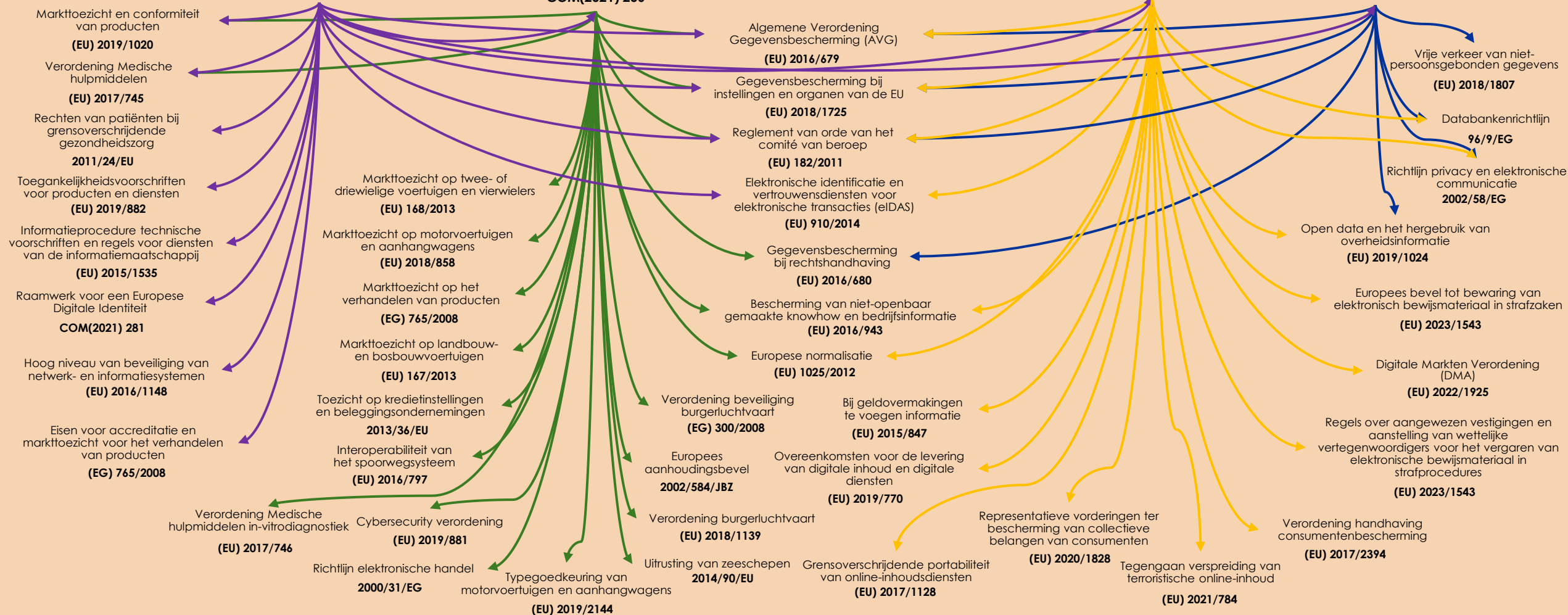
REALISATIE
IBDS

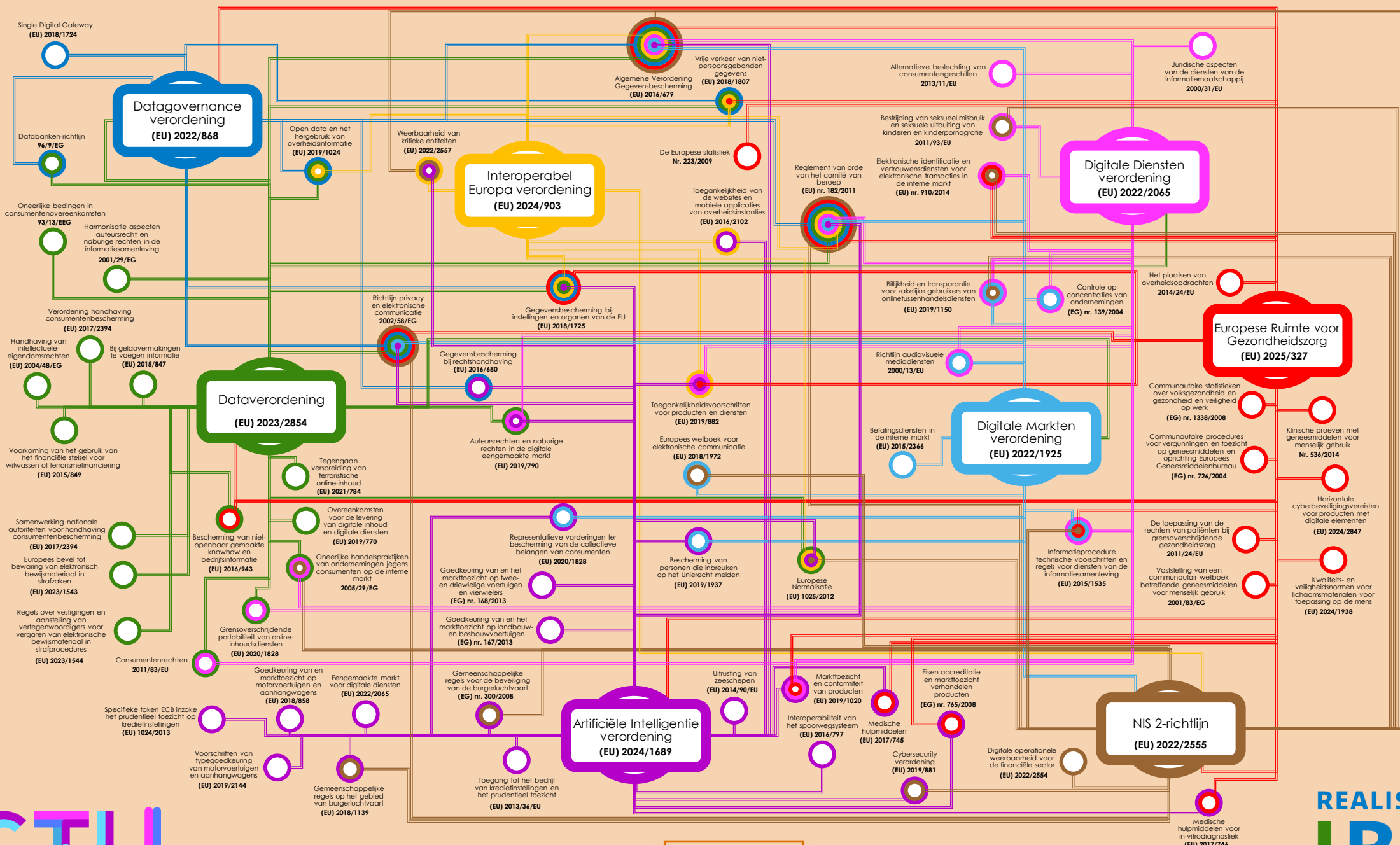
Europese ruimte voor gezondheidsgegevens (EHDS) COM(2022) 197

Artificiële Intelligentie verordening (AI Act) COM(2021) 206

Dataverordening (DA) COM(2022) 68

Datagovernance verordening (DGA) (EU) 2022/868

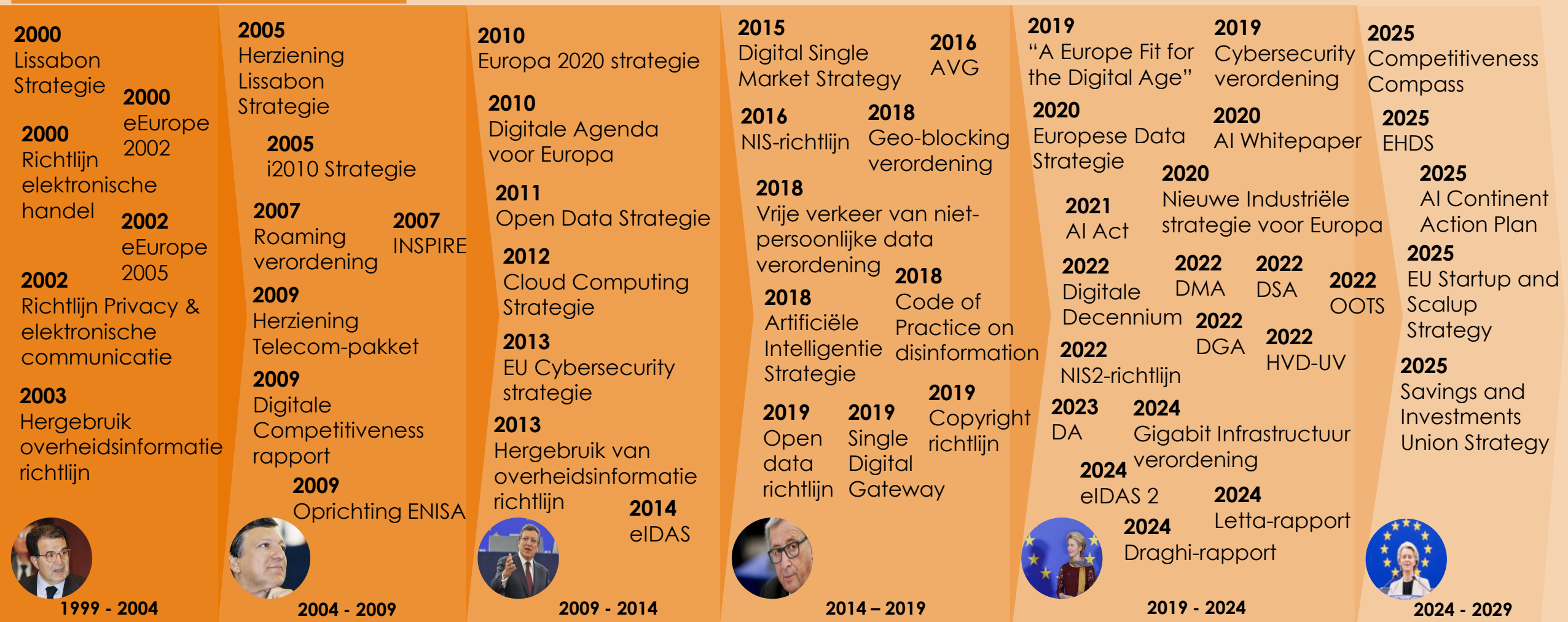

EU- wetgevingsmonitor

<https://EU-wetgevingsmonitor.realisatieIBDS.nl>

Tijdslijn

Tijdslijn

Fundamenten leggen

2005

Herziening
eEurope
strategie

2002 Richtlijn elektronische handel
2002 eEurope
2005 Richtlijn Privacy & elektronische communicatie
2003 Hergebruik overheidsinformatie richtlijn

Digitale marktvorming en geleidelijke harmonisatie

2010

Europa 2020 strategie

2010

Digital Single Market Strategy

2009

Herziening
Telecom-pakket

2009

Digitale
Competitiveness
rapport

2009

Oprichting ENISA

2012

Cloud Computing
Strategie

2013

EU Cybersecurity
strategie

2013

Hergebruik van
overheidsinformatie
richtlijn

2014

eIDAS

2015

Digital Single
Market Strategy

2016

AVG

2016

NIS-richtlijn

2018

Geo-blocking
verordening

2018

Vrije verkeer van niet-
persoonlijke data

Digital Single Market realiseren en fundamentele rechten

Strategie

2019

Open
data
richtlijn

2019

Single
Digital
Gateway

2019

Copyright
richtlijn

2019

"A Europe Fit for
the Digital Age"

2020

Europese Data
Strategie

2019

Cybersecurity
verordening

2020

AI Whitepaper

2020

Nieuwe Industriële
strategie voor Europa

2021

AI Act

2022

Digitale
Decennium

2022

DMA

2022

DSA

2022

OOTS

2022

DCA

2022

D-UV

Strategische autonomie, regulering en AI-integratie

eIDAS 2

2024

Draghi-rapport

2024

Letta-rapport

2025

Competitiveness
Compass

2025

EHDS

2025

AI Continent
Action Plan

2025

EU Startup and
Scalup
Strategy

2025

Savings and
Investments

Focus op competitiviteit en unificatie

1999 - 2004

2004 - 2009

2009 - 2014

2014 - 2019

2019 - 2024

2024 - 2029

Europese Ontwikkelingen

URSULA
VON DER LEYEN

DE KEUZE VAN EUROPA, 2024-2029

Een nieuw plan voor **duurzame welvaart** en **concurrentievermogen** in Europa

Een nieuw tijdperk voor **Europese defensie en veiligheid**

Mensen ondersteunen, onze **samenlevingen versterken** en ons **sociaal model verbeteren**

Onze **levenskwaliteit in stand houden**: voedselzekerheid, water en natuur

Onze **democratie beschermen** en onze **waarden hooghouden**

Europa in de wereld: onze **invloed** en **partnerschappen** benutten

Samen resultaten boeken en onze **Unie voorbereiden op de toekomst**

- Vijfde vrijheid voor Innovatie
- Consolidatie in strategische sectoren
- Hervormen van staatssteunregels
- Versterking van digitale interoperabiliteit
- Vervangen van richtlijnen door verordeningen
- Moderniseren van de interne markt
- Ondersteunen van kleine en middelgrote ondernemingen
- Bevorderen van duurzame groei
- Versterken van de digitale interne markt
- Verhogen van de transparantie en toezicht

april 2024

ENRICO
LETTA

MARIO
DRAGHI

- Jaarlijkse investeringen van 800 miljard
- Gezamenlijke schulduitgifte
- Industrieel beleid voor strategische sectoren
- Hervorming van mededingingsregels
- Voltooing van de kapitaalmarktunie
- Versnellen van besluitvormingsprocessen
- Investeren in de digitale infrastructuur
- Ondersteunen van innovatie en vaardigheden
- Versterken van buitenlandse economische betrekkingen voor leveringsketens en grondstoffen
- Regelgeving hervormingen/simplificatie

september 2024

Europese Datastrategie

**Europese Datastrategie
2020**

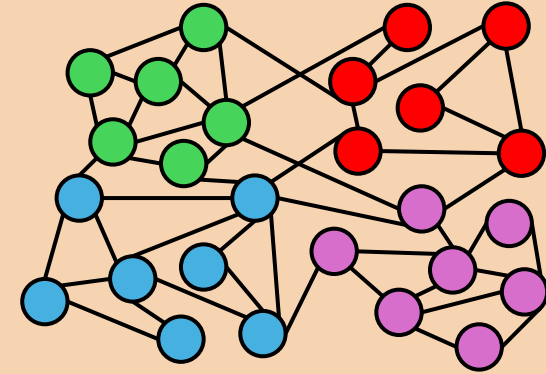
**Data
Governance
Verordening
2022**

**High-Value
Datasets
2022**

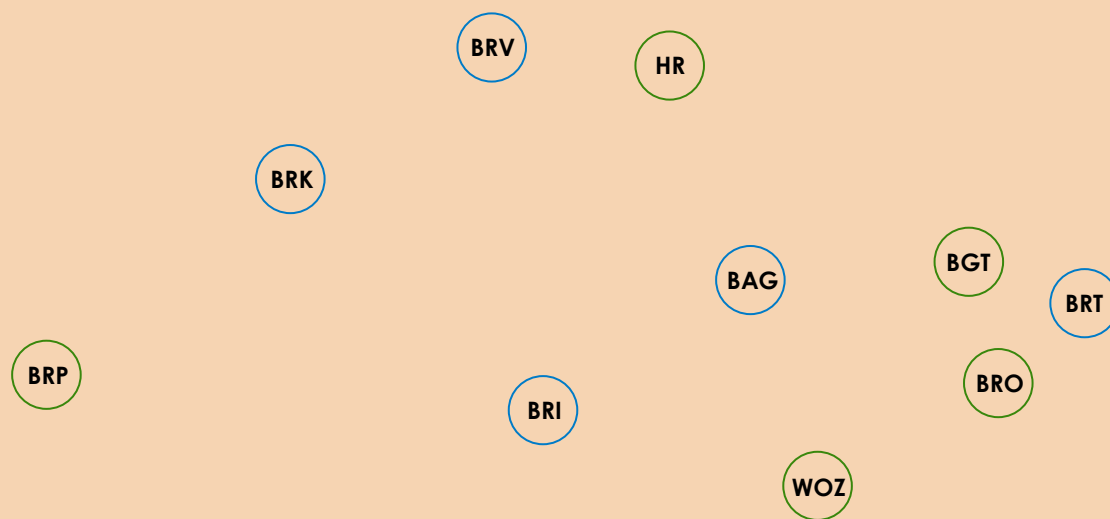

**Data
Verordening
2023**

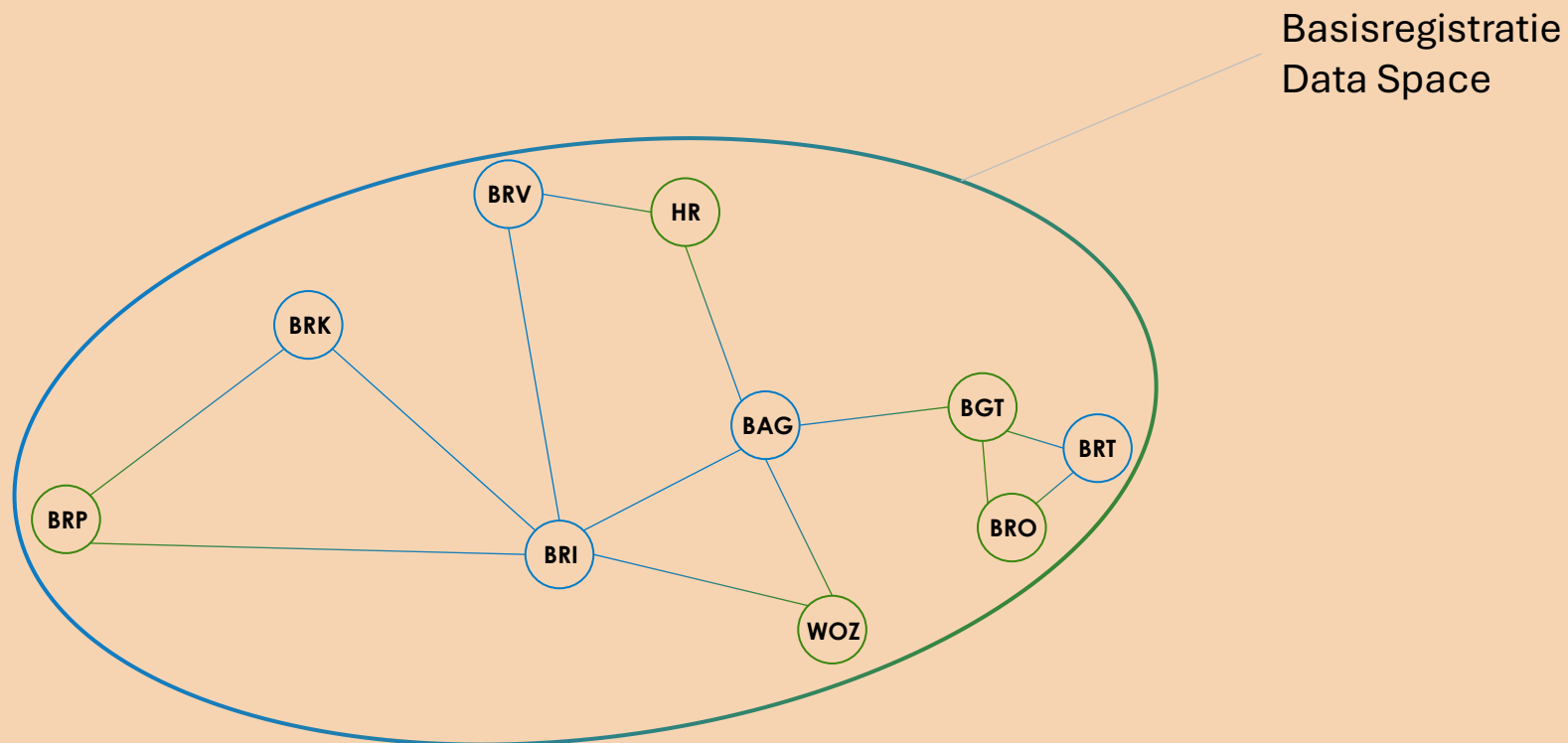

**Europese
Data Spaces**

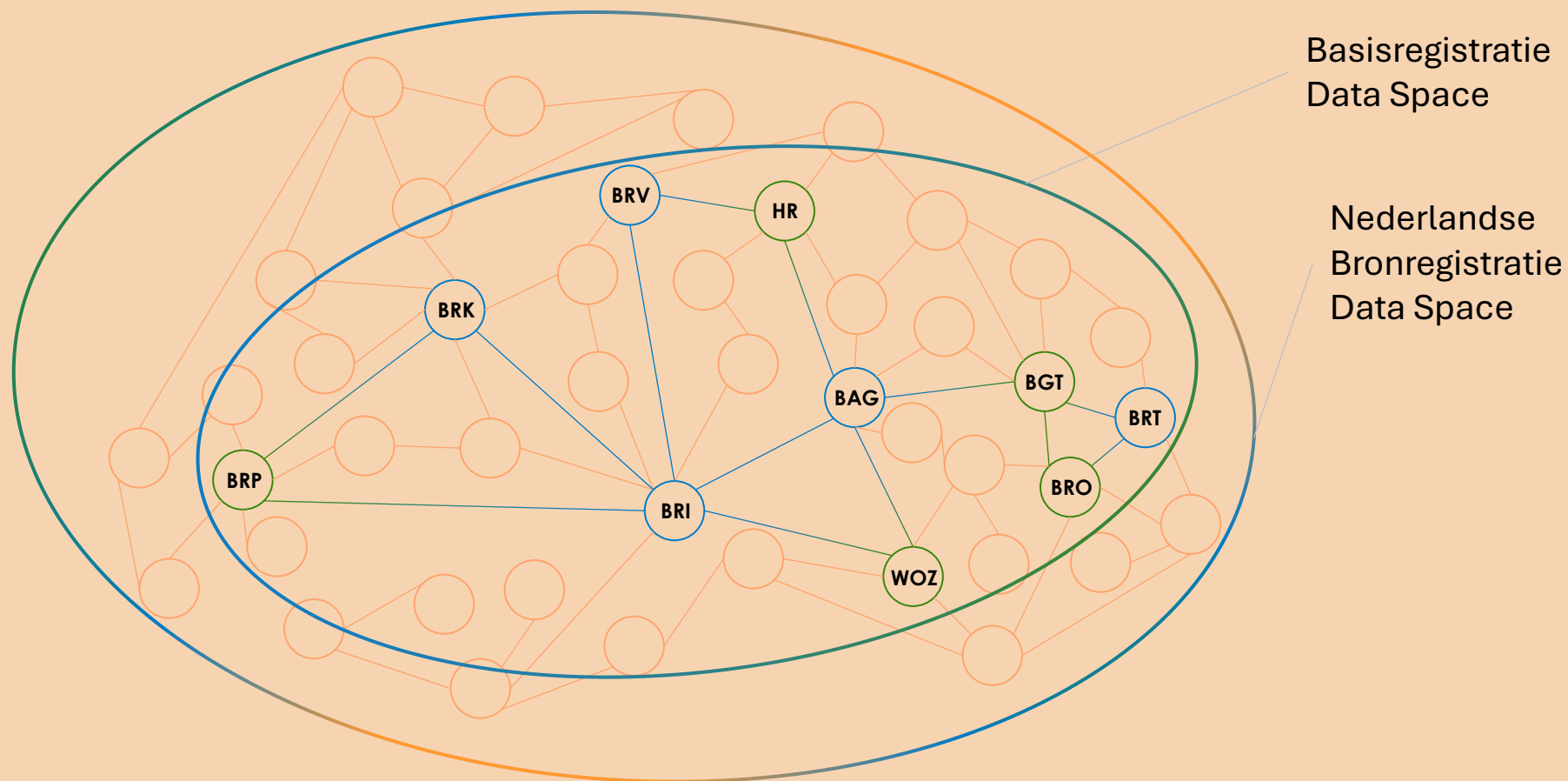
FDS: Stelsel van Basisregistraties

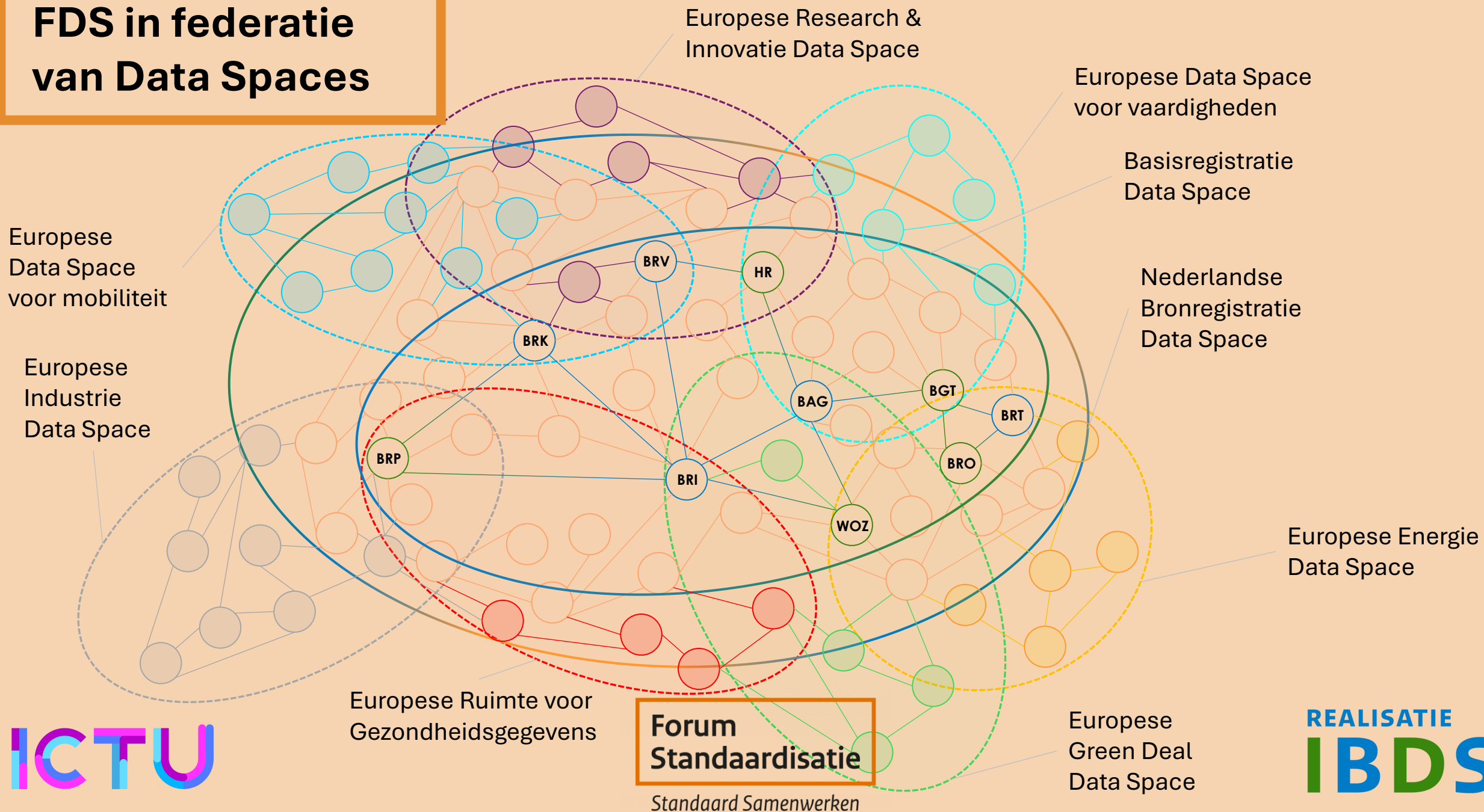
FDS: Federatie van Basisregistraties

FDS: Federatie van Bronregistraties

FDS in federatie van Data Spaces

Europese Data Unie Strategie

18 juli 2024

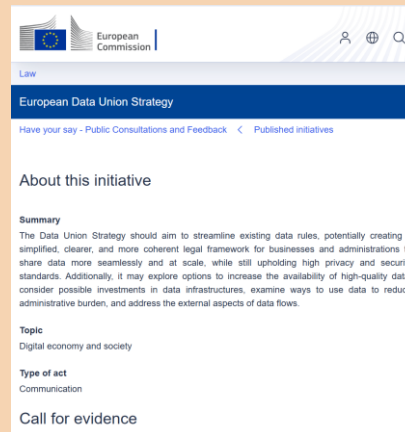
Politieke
richtlijnen

17 september 2024

Mission letter
Virkkunen

23 mei – 20 juli 2025

Aankondiging
initiatief

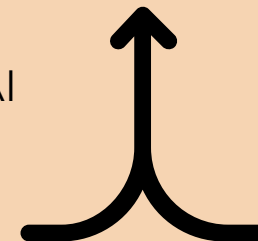
Forum
Standaardisatie

Standaard Samenwerken

Vereenvoudiging
van wetgeving
en governance

Meer data
beschikbaar
maken voor AI

Internationale
datastromen

European
Data Union
Strategy

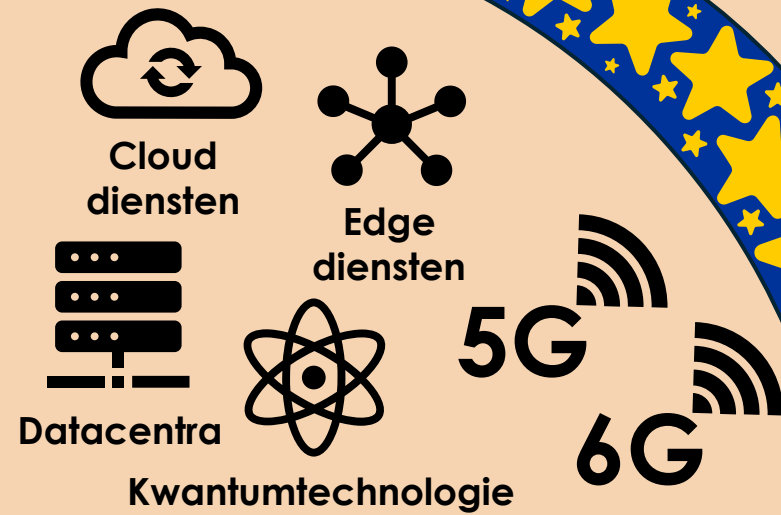
29 oktober 2025

ICTU

REALISATIE
IBDS

European Democracy Shield

- Digitale Diensten Verordening (DSA)
- Digitale rechtvaardigheid verordening
- Verordening Transparantie en gerichte politieke reclame
- AI-verordening
- Anti-witwas verordening
- Europese mediavrijheid verordening
- Verordening Screening van buitenlandse directe investeringen
- Richtlijn Weerbaarheid van kritieke entiteiten

- Cyberweerbaarheid verordening
- Cyber Solidariteit verordening
- Cybersecurity verordening

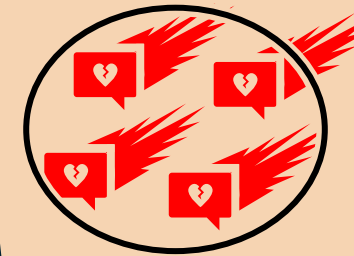
Forum
Standaardisatie

Standaard Samenwerken

Hybride aanvallen

Foreign Information
Manipulation and
Interference

Disinformatie
campagnes

European
Democracy
Shield

Cloud en AI Ontwikkeling Act

 Q4 2025

De capaciteit van Europese datacentra verdriedubbelen in de komende jaren

Uitrol van datacentra stroomlijnen door locaties te identificeren en procedures te vereenvoudigen

Voorstel voor één EU-breed Cloudbeleid voor overheidsdiensten en overheidsopdrachten

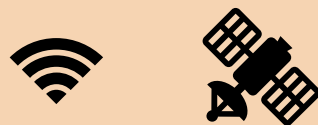
Digital Networks Act

 Q4 2025

Koperkabels afschaffen
en versnelde uitrol van
glasvezel

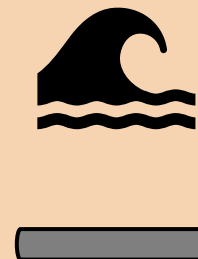
Harmonisatie van
spectrumbeleid (5G/6G
en satellietcommunicatie)

Cybersecurity voor
5G/6G en risicovolle
leveranciers

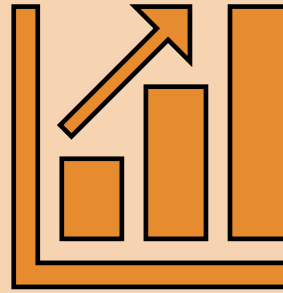
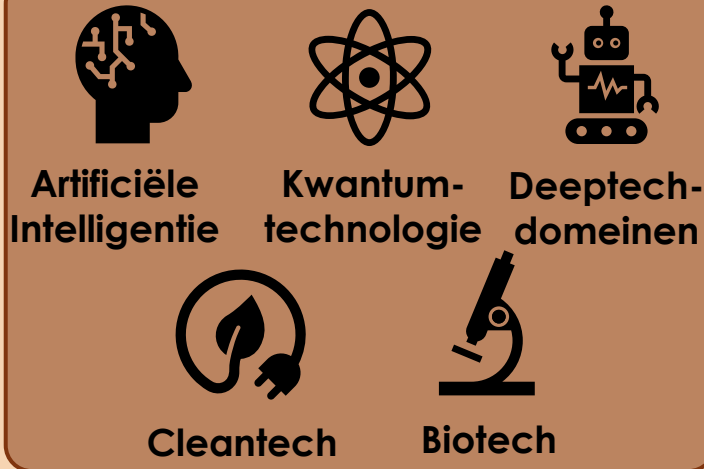
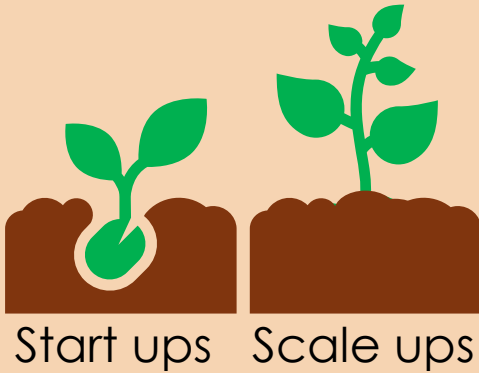
Bescherming van
onderzeese kabels

Fair share:
Contentaanbieders
leveren bijdrage aan
investerings

Saving & Investment Union Strategy

Economische concurrentievermogen

Durfskapitaaltekort

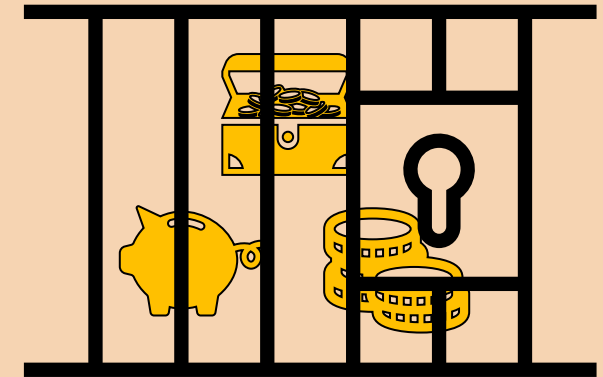
Tussen 2013-2023 haalden EU-startups **130 miljard** aan durfskapitaal op, vergeleken met **924 miljard** in de VS.

Aantal unicorns

De EU telt **263 unicorns** (13% van het wereldwijde totaal).

Spaargeld

Ongeveer **10 triljoen** aan spaargeld wordt aangehouden, terwijl beleggingen hogere rendementen kunnen opleveren.

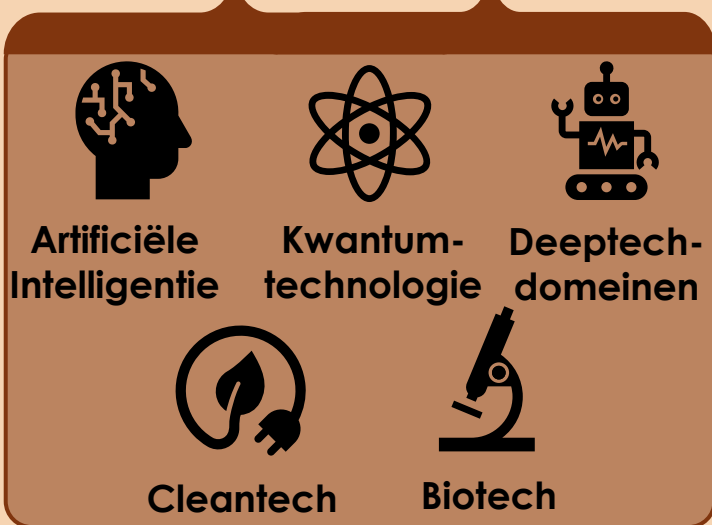

- Onvoldoende toegang tot financiering,
- Lage participatie van retailbeleggers,
- Gebrek aan integratie van kapitaalmarkten,
- Regeldruk en fiscale barrières

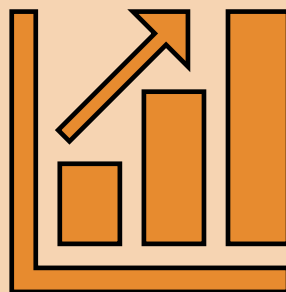
Saving & Investment Union Strategy

Start ups Scale ups

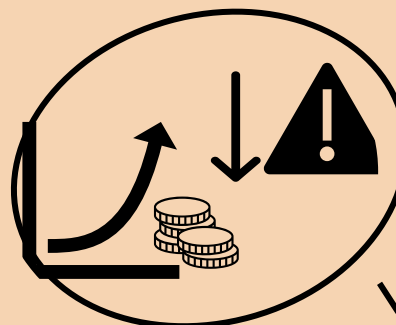
ICTU

Economische concurrentievermogen

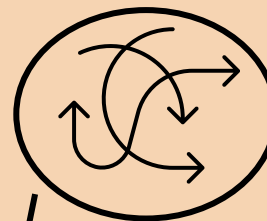
Stimuleren beleggers en pensioenen

Verbeteren van de toegang tot kapitaal voor bedrijven

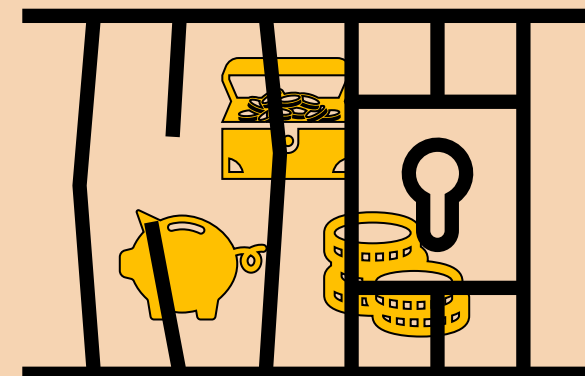
Efficiënter toezicht

Integratie en schaal van kapitaalmarkten

Forum
Standaardisatie

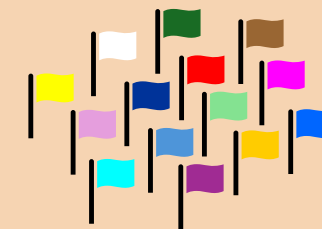
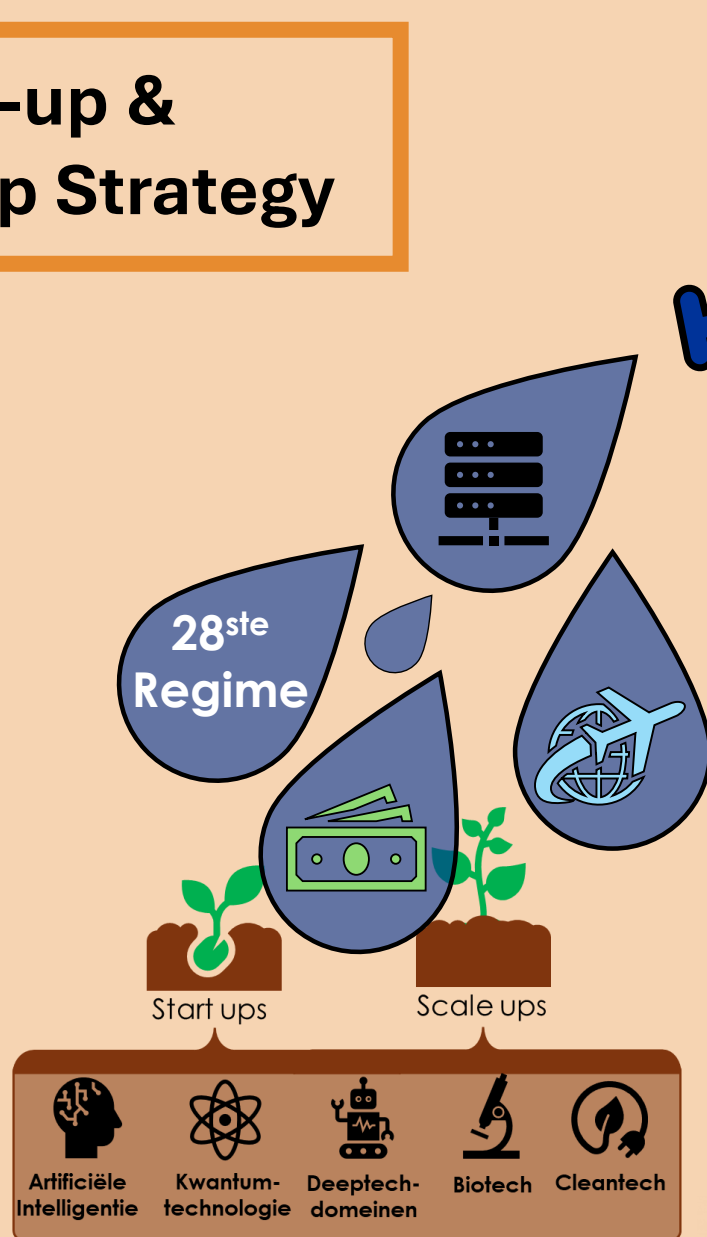
Standaard Samenwerken

- Stimuleren van beleggers en pensioenen.
- Verbeteren toegang tot kapitaal voor bedrijven
- Integratie en schaal van kapitaalmarkten
- Efficiënter toezicht.

REALISATIE
IBDS

EU Start-up & Scale-up Strategy

Gefragmenteerde
regelgeving

Beperkte toegang
tot infrastructuur en
netwerken

Tekort aan
geschoolde tech-
talent

Beperkte
markttoegang
en uitbreiding

Barrières tot
financiering

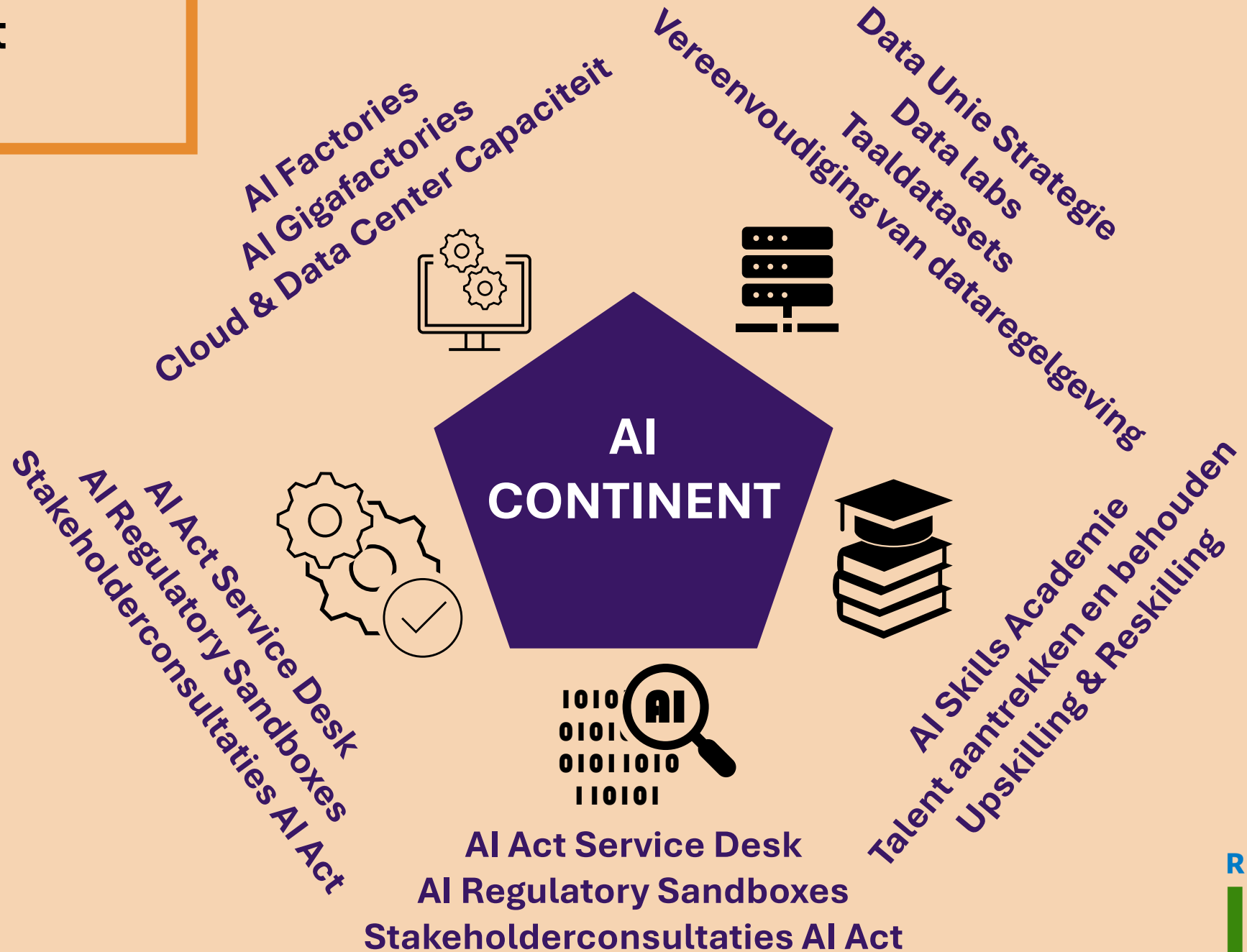
ICTU

Forum
Standaardisatie

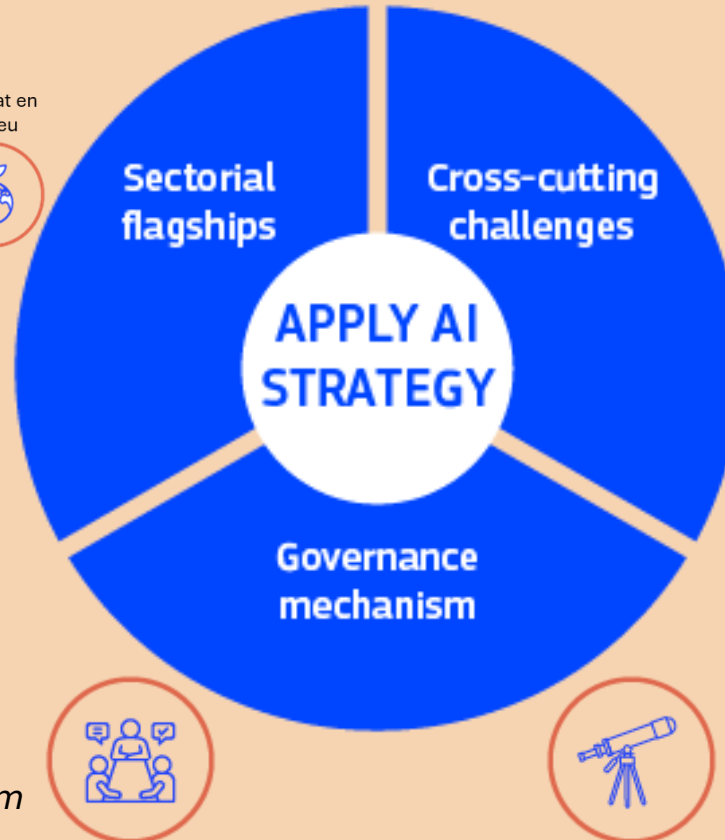
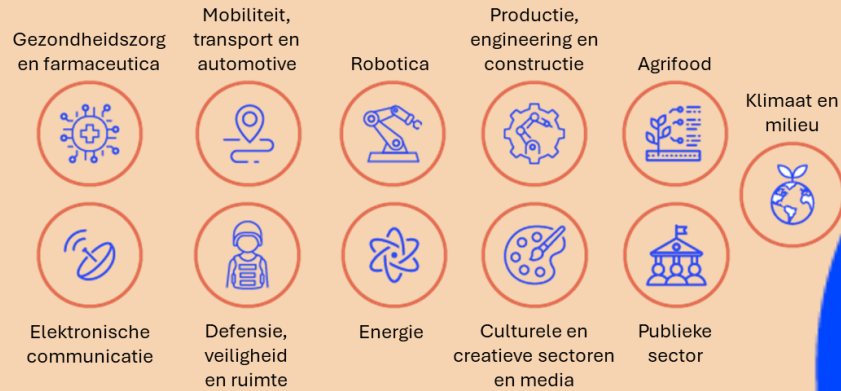
Standaard Samenwerken

REALISATIE
IBDS

AI Continent Action Plan

Apply AI Strategy

AI-kansen voor het MKB

Frontier AI Initiatief

Vertrouwen in de Europese markt

Stimuleren van AI vaardigheden

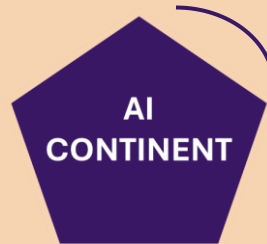

Apply AI Alliance stakeholderplatform

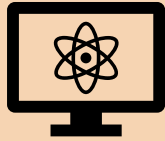

AI Observatory
Voortgang monitoren

AI in Science Strategy

Resource for AI Science in Europe (RAISE)

Toegang tot netwerk van wetenschappers

Toegang tot rekenkracht (AI (giga)fabrieken)

Toegang tot data (Data Labs, data spaces)

Financiering via Horizon Europe

Talent en vaardigheden

RAISE Doctoraal Network – *Opleiden van nieuwe generatie AI-wetenschappers*

Thematic Networks of Excellence – *Netwerken van topwetenschappers per discipline*

Ethics by Design – *Richtlijnen voor verantwoord AI gebruik in onderzoek*

Rekenkracht

AI factories – *Gespecialiseerde infrastructuur voor AI-toepassingen in wetenschap*

AI gigafactories – *Primaire toegang voor EU-wetenschappers*

EuroHPC Access Policy – *Gereserveerde rekenkracht voor EU-onderzoeksprojecten*

Data

Data Labs – *Federatieve dataruimtes (EOSC, EHDS)*

Data gaps – *Identificeren en opvullen van ontbrekende datasets voor AI-wetenschap*

Koppeling met Common European Data Spaces

Onderzoeksfinanciering

Horizon Europe – *Verdubbeling van Horizon Europe-investeringen in AI voor wetenschap*

Gerichte calls – *Financiering voor AI in sleutelsectoren*

Financiering voor wetenschappelijke automatisering en AI-modellen

Samenwerking en coördinatie

ERA Governance – *Afstemming met lidstaten via de European Research Area*

Apply AI Alliance – *Platform met stakeholders om beleid mee vorm te geven*

AI in Science Summits – *Jaarlijkse bijeenkomsten*

**Forum
Standaardisatie**

Standaard Samenwerken

NIEUWS

De kogel is door de kerk: Groningen krijgt een AI-fabriek

Minister Vincent Karremans van Economische Zaken (VVD). © ANP/HH

Brussel betaalt mee aan AI-fabriek in Groningen: bouw techinnovatie start nog dit jaar

AMSTERDAM - Europa trekt de portemonnee voor de bouw van een Nederlandse AI-fabriek in Groningen. Brussel legt 71 miljoen euro bij en daarmee is het plan voor de nationale AI-hub nu volledig gefinancierd. De bouw van de AI-fabriek kost 200 miljoen euro.

ICTU

Forum
Standaardisatie

Standaard Samenwerken

REALISATIE
IBDS

nu
Voorpagina

Economie • 10 okt 12:23 • Aangepast op 11 okt 00:10

Europa investeert miljoenen in AI-fabriek Groningen

rtv
drenthe

Voorpagina Nieuws Sport Kijk Luister Weer

Europese miljoenen maken komst AI-fabriek definitief

fd.
10 okt 13:49

Groningse 'AI-fabriek' heeft met EU-subsidie financiering rond

Groningen krijgt definitief AI-fabriek dankzij Europese geldinjectie

Menu

nrc

Abonneren

NIEUWS

Europees geld voor 'AI-fabriek' in Groningen

Hier komt de Nederlandse AI-fabriek te staan: in 2026 openen de deuren

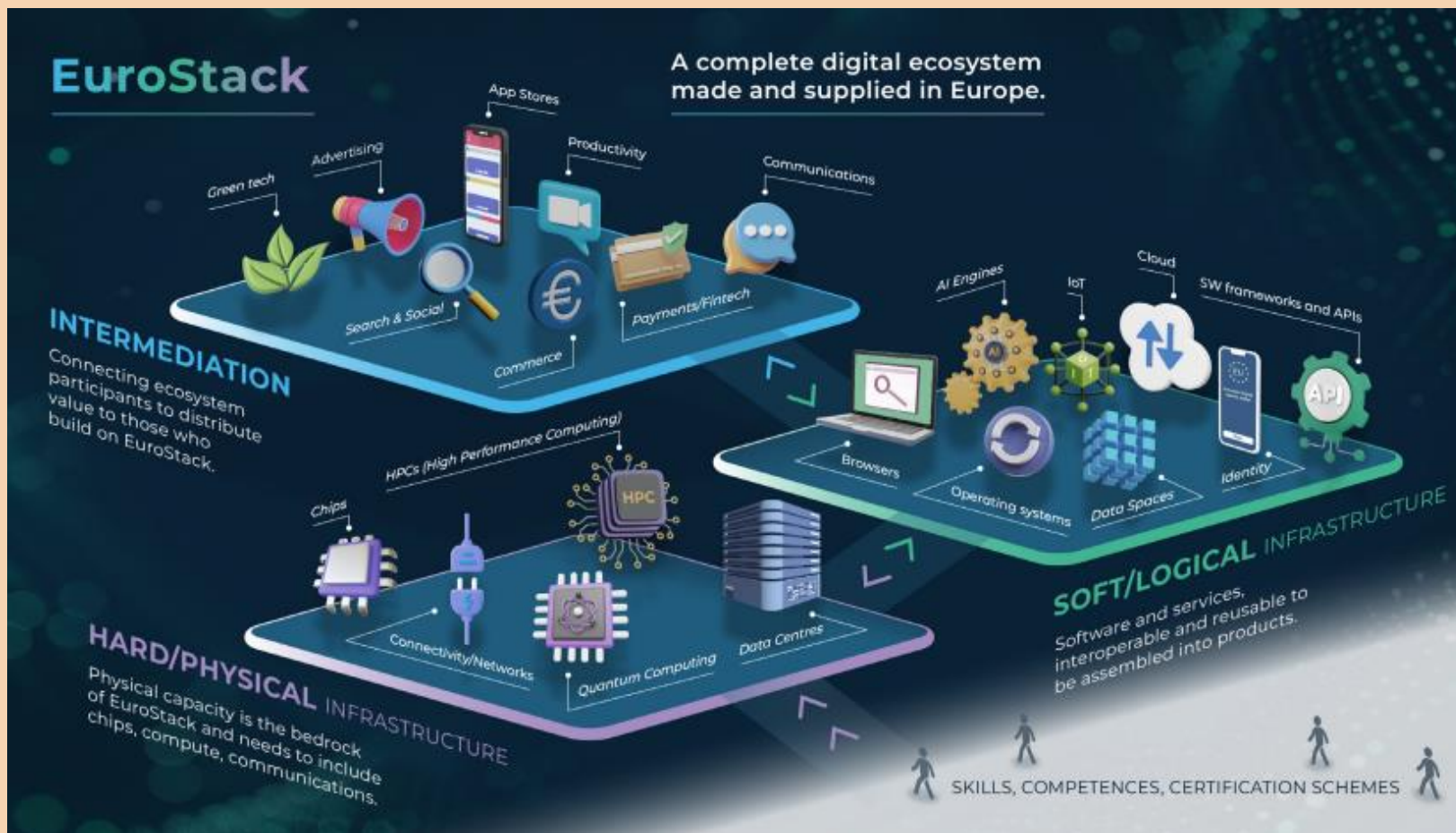
©Unsplash

EuroStack

Een strategische blauwdruk voor een uitgebreid soeverein en interoperabel Europese digitale infrastructuur

1. *Buy European*
2. *Sell European*
3. *Fund European*
4. *Embrace Openness*

ICTU

Forum
Standaardisatie

Standaard Samenwerken

REALISATIE
IBDS

Standaard Samenwerken

REALISATIE IBDS

MijnBureau

Suite aan software-oplossingen.

Nederland, Duitsland en Frankrijk onderhouden **een Europese suite van software-oplossingen.**

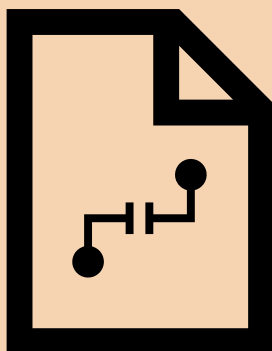
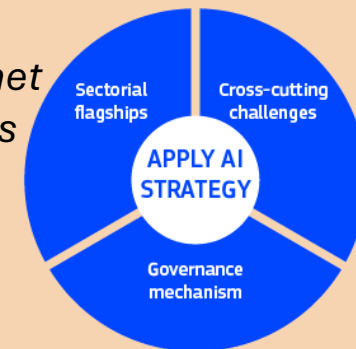
MijnBureau is de Nederlandse implementatie daar van.

Next Generation EIF

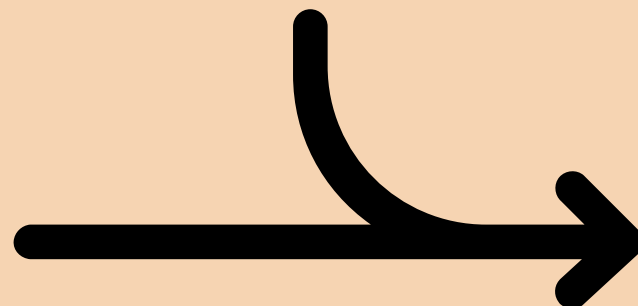

**Interoperable
Europe Act
(2024)**

Pas het EIF aan door richtlijnen toe te voegen die het mogelijk maken voor Europese overheidsinstanties om een 'AI-first'-benadering te hanteren.

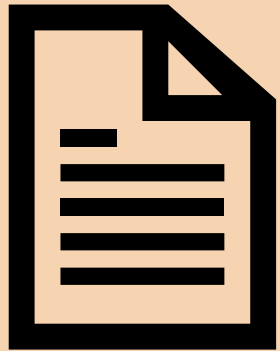
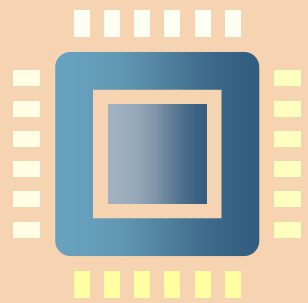
**European
Interoperability
Framework
(2017)**

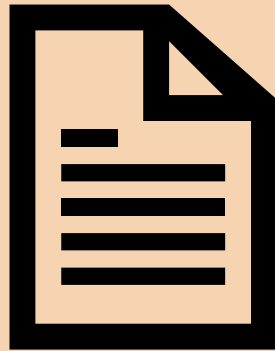
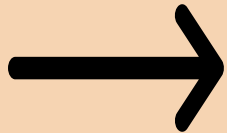
<https://ec.europa.eu/eusurvey/runner/NextGenerationEIFConsultation2025>

Semicon Coalition

Coalition of the Willing van Europese lidstaten om het concurrentievermogen in de semiconductor/halfgeleider industrie te versterken.

**Kick-off
Semicon
Coalition**
(12.03.2025)

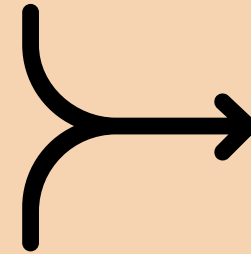

**Semicon
Coalition
Declaration**
(29.09.2025)

Creëren van een **concurrerend Europees halfgeleider ecosysteem**.

Technologisch leiderschap behouden en versterken in **kritieke onderdelen van de waardeketen**.

Een **stabiele en betrouwbare toelevering** van vertrouwde halfgeleiders garanderen voor **kritieke sectoren**

Beleidsprioriteiten bij het herzien van de Europese Chips Verordening

POLITICO

[EU-US relations](#) [War in Ukraine](#) [Newsletters](#) [Podcasts](#) [Poll of Polls](#) [Policy news](#) [Events](#)

NEWS > TECHNOLOGY

Dutch government seizes control of Chinese-owned chipmaker Nexperia

The move could inflame wider trade tensions between Beijing and the European Union.

Wet beschikbaarheid goederen ingezet.

*Signalen van **ernstige administratieve tekortkomingen**.*

*Deze tekortkomingen kunnen een **bedreiging** vormen voor de **continuïteit** en **borging** van **cruciale technologische kennis en capaciteit op Nederlandse en Europese bodem**.*

ICTU

Forum
Standaardisatie

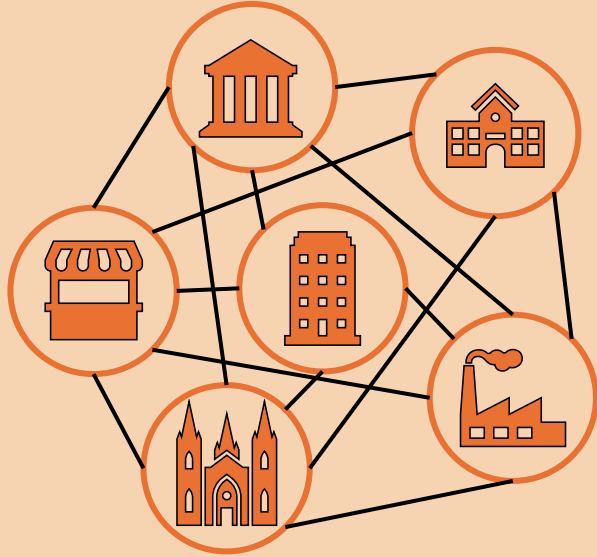
Standaard Samenwerken

REALISATIE
IBDS

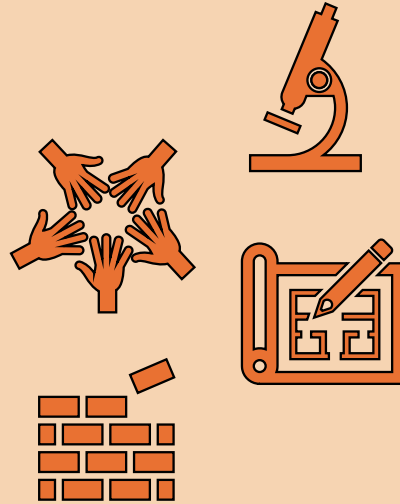
Nederlandse Digitaliseringsstrategie

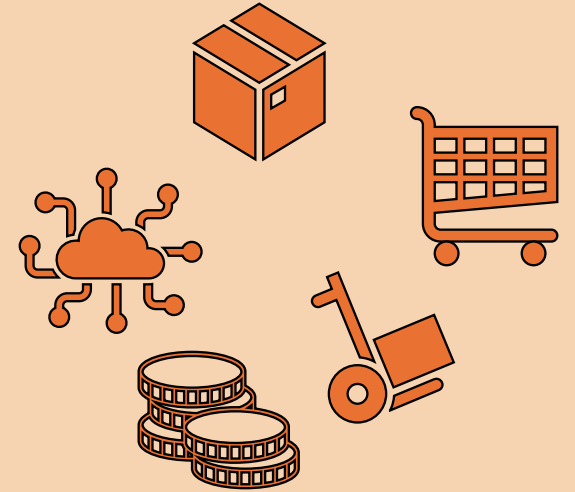
Van strategie naar autonomie

**Organisaties
maken het verschil**

**Werk mee aan
Europese projecten**

**Investeer in
Europese diensten**

EU Datanetwerk

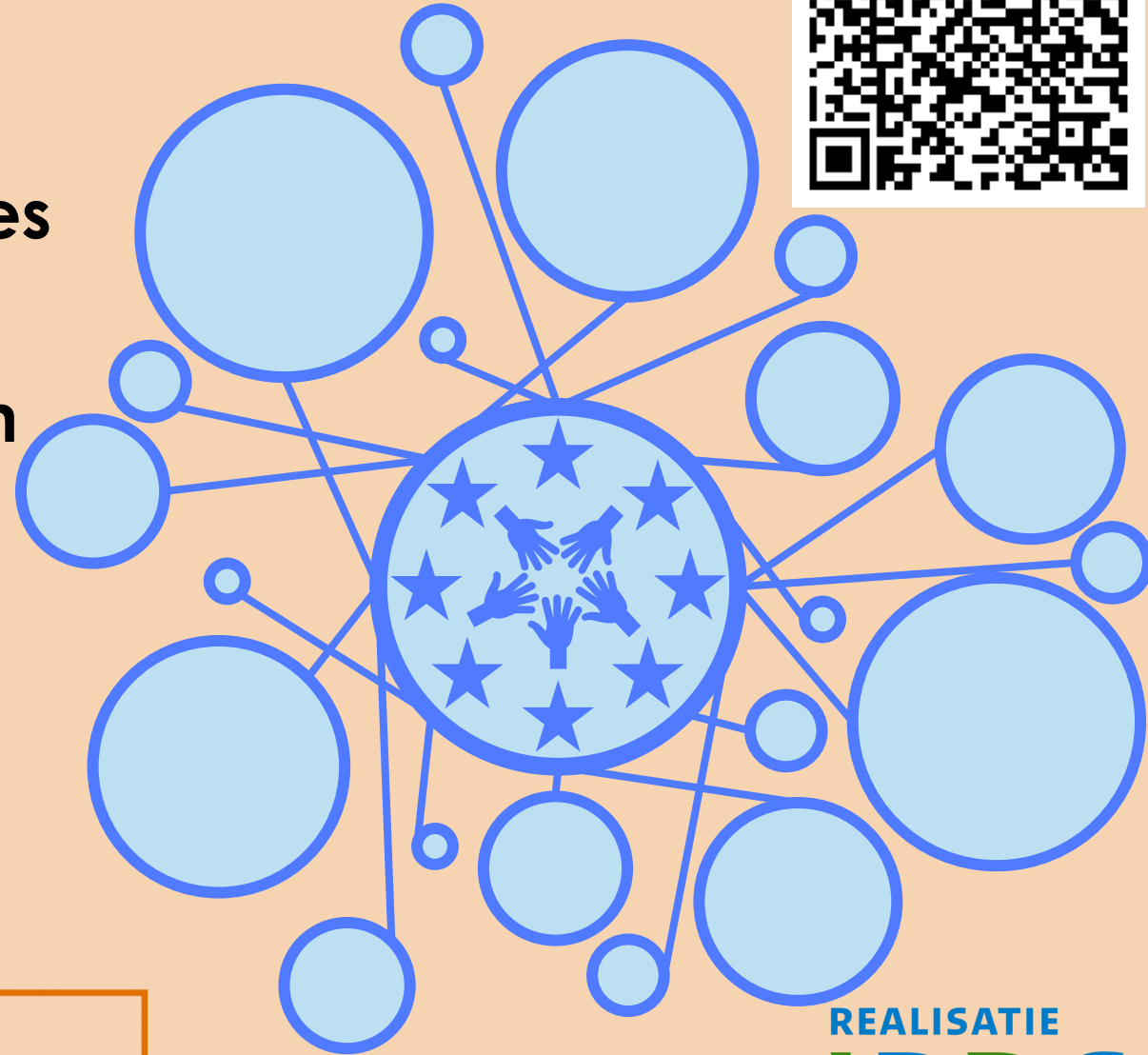

...netwerk van overheidsorganisaties
...en -gremia

...verbindt Europese ontwikkelingen
...en verplichtingen

...kennis en kunde ontsluiten op
...Europese wet- en regelgeving

...positiepaper opstellen over de
...Europese Data Strategie

Dank voor de aandacht

Timo Bravo Rebolledo
Timo.bravorebolledo@ictu.nl

Bronnenlijst: om nog eens rustig na te lezen (1/4)

2020, **A European strategy for data**, Europese Commissie, 19 februari 2020, https://commission.europa.eu/document/download/ac8ca452-d1b0-4906-beec-a91a0b8bb628_en?prefLang=nl

2020, **Data governance and data policies at the European Commission**, Europese Commissie, 07 juli 2020, https://commission.europa.eu/document/download/da646f19-c975-4d0e-907c-cd68077bfada_en?filename=summary-data-governance-data-policies_en.pdf&prefLang=nl

2022, **Commission staff working document on Common European Data Spaces**, Europese Commissie, 22 februari 2022, <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/redirection/document/83562>

2023, **Open Huis van de Architectuur december 2023: Europa**, NORA Online, 07 december 2023, https://www.noraonline.nl/images/noraonline/7/79/20231207_-_COMPLETE_PPT_-_Open_Huis_van_de_Architectuur_-_EUROPA_%282%29.pdf

2024, **Much More Than a Market**, Enrico Letta, 10 april 2024, <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf>

2024, **Wolken aan de horizon**, GroenLinks PvdA en NSC, 18 juni 2024, <https://groenlinkspvda.nl/wp-content/uploads/2024/06/24.06.14-Wolken-aan-de-horizon.pdf>

2024, **DE KEUZE VAN EUROPA, Politieke beleidslijnen voor de volgende Europese Commissie 2024-2029**, Europese Commissie, 18 juli 2024, https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_nl?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_NL.pdf

2024, **The Future of European Competitiveness**, Mario Draghi, 9 september 2024, **deel A:** https://commission.europa.eu/document/download/97e481fd-2dc3-412d-be4c-f152a8232961_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness%20_%20A%20competitiveness%20strategy%20for%20Europe.pdf **deel B:** https://commission.europa.eu/document/download/ec1409c1-d4b4-4882-8bdd-3519f86bbb92_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness_%20In-depth%20analysis%20and%20recommendations_0.pdf

2024, **Towards European Digital Independence: Building the EuroStack**, Europees Parlement, 24 september 2024, https://www.youtube.com/watch?v=RR2X_rZ_zbo&t=7s

2025, **EuroStack: European Strategic Sovereign Digital Infrastructures**, EuroStack, 10 januari 2025, https://eurostack.eu/wp-content/uploads/2025/06/eurostack_pitch_10-january-2025.pdf

2025, **Common Statement: Kick-off Semicon Coalition**, Semicon Coalition, 12 maart 2025, <https://www.government.nl/binaries/government/documenten/diplomatic-statements/2025/03/12/common-statement-kick-off-semicon-coalition/Final-Common-Statement-Kick-off-Semicon-Coalition-12-March-2025.pdf>

2025, **Open Letter: European Industry Calls for Strong Commitment to Sovereign Digital Infrastructure**, EuroStack, 14 maart 2025, <https://eurostack.eu/wp-content/uploads/2025/09/latest-eurostack-letter.pdf>

Forum
Standaardisatie

Standaard Samenwerken

Bronnenlijst: om nog eens rustig na te lezen (2/4)

2025, **Soevereine Cloud: de 'vegan kipfilet' van de digitale wereld**, Fleur van Leusden, 18 maart 2025, <https://www.securityinnovationstories.com/soevereine-cloud-de-vegan-kipfilet-van-de-digitale-wereld/>

2025, **Savings and Investments Union, A Strategy to Foster Citizens' Wealth and Economic Competitiveness in the EU**, Europese Commissie, 19 maart 2025, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025DC0124>

2025, **AI Continent Action Plan**, Europese Commissie, 9 april 2025, <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/redirection/document/114523>

2025, **Working document on Protecting European democracy and our values. Findings and recommendations of the Special Committee on the European Democracy Shield**, Special Committee on the European Democracy Shield, 29 april 2025, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/EUDS-DT-771957_EN.pdf

2025, **The EU Startup and Scaleup Strategy**, Europese Commissie, 28 mei 2025, https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/8f899486-6e4e-48df-8633-9582375f41eb_en?filename=ec_rtd_eu-startup-scaleup-strategy-swd.pdf

2025, **Monitoring of the European Declaration on Digital Rights and principles. Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. State of the Digital Decade 2025: Keep building the EU's sovereignty and digital future**, Europese Commissie, 16 juni 2025, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52025SC0293&qid=1759154611289>

2025, **De Nederlandse Digitaliseringsstrategie Samen versnellen**, Rijksoverheid, 16 juni 2025, <https://open.overheid.nl/documenten/51bf0136-69cc-4d37-90c9-64d7ed3d9a5c/file>

2025, **Is dit een soevereine cloud?**, Bert Hubert, 20 juni 2025, <https://berthub.eu/articles/posts/en-is-dit-dan-de-oplossing/>

2025, **The boss of SAP on Europe's botched approach to digital sovereignty**, The Economist, 25 augustus 2025, <https://www.economist.com/by-invitation/2025/08/25/the-boss-of-sap-on-europes-botched-approach-to-digital-sovereignty>

2025, **The European Resilience Index 2025: A New Barometer for Sovereignty**, EDRIX 2025, 4 september 2025, <https://edrix.eu/en/report>

2025, **Rules-based world order is dead, EU to concede**, POLITICO, 8 september 2025, <https://www.politico.eu/article/european-commission-strategic-foresight-report-donald-trump-world-order/>

2025, **2025 Strategic Foresight Report**, Europese Commissie, 9 september 2025, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52025DC0484>

Bronnenlijst: om nog eens rustig na te lezen (3/4)

2025, **Next Generation EIF – Survey**, Interoperable Europe Community, 16 september 2025, <https://interoperable-europe.ec.europa.eu/collection/community/news/next-generation-eif-survey>

2025, **The three images of EU strategic autonomy: perspectives on wedging, binding and hedging**, Daniel Fiott, *Journal of European Integration*, 47(6), 825-842, <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/07036337.2025.2537369?needAccess=true>

2025, **Public servants want ‘worker-owned’ European clouds for AI**, EURACTIV, 23 september 2025, <https://www.euractiv.com/news/public-servants-want-worker-owned-european-clouds-for-ai/>

2025, **Je kunt je digitale autonomie niet kopen in Amerika**, Bert Hubert, 27 september 2025, <https://berthub.eu/articles/posts/je-kunt-je-digitale-autonomie-niet-kopen-in-amerika/>

2025, **Declaration of the Semicon Coalition calling for a revised EU Chips Act in order to strengthen and revitalize Europe’s position in the global semiconductor industry**, Semicon Coalition, 29 september 2025, <https://open.overheid.nl/documenten/f7b71336-d179-43a4-884e-778fedcd4a83/file>

2025, **Commission to propose ‘single’, EU-wide set of company rules, says von der Leyen**, EURACTIV, 3 oktober 2025, https://www.euractiv.com/news/commission-to-propose-single-eu-wide-set-of-company-rules-says-von-der-leyen/?utm_source=linkedin&utm_medium=dlvr.it

2025, **EPP Group Position Paper on Digital Policy – A Sovereign, Secure and Competitive Union**, EPP, 7 oktober 2025, <https://www.eppgroup.eu/newsroom/epp-group-position-paper-on-digital-policy-a-sovereign-secure-and-competitive-union>

2025, **European businesses barely use AI. Brussels wants to fix that.**, POLITICO, 8 oktober 2025, <https://www.politico.eu/article/europe-business-barely-use-artificial-intelligence-brussels-fix/>

2025, **Apply AI Strategy**, Europese Commissie, 8 oktober 2025, <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/redirection/document/120429>

2025, **A European Strategy for Artificial Intelligence in Science, Paving the way for the Resource for AI Science in Europe (RAISE)**, Europese Commissie, 8 oktober 2025, https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/c1afd7d0-ff65-4f84-be48-b0e0949596c5_en?filename=COM_2025_724_1_EN_ACT_part1_v8.pdf

2025, **Wet beschikbaarheid goederen ingezet door Minister van Economische Zaken**, Rijksoverheid, 12 oktober 2025, <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2025/10/12/wet-beschikbaarheid-goederen-ingezet-door-minister-van-economische-zaken>

2025, **Dutch government seizes control of Chinese-owned chipmaker Nexperia**, POLITICO, 13 oktober 2025, <https://www.politico.eu/article/dutch-government-seize-control-china-owned-chipmaker-nexperia/>

Bronnenlijst: om nog eens rustig na te lezen (4/4)

2025, **Tech Companies in the Digital Wars: Rebels or Stormtroopers?**, Stefania Di Stefano, *Journal of International Law*, 85(3), 941-948, <https://www.nomos-elibrary.de/de/document/view/pdf/uuid/b3dd1527-6c4d-3e16-a741-3de8a391a9f8?page=1>

2025, **European alternatives for popular services**, European Alternatives, <https://european-alternatives.eu/alternatives-to>

2025, **The EuroStack Directory: Trusted Tools for Digital Sovereignty**, EuroStack, <https://euro-stack.com/alternatives/>